

Samrådsredogörelse

Områdesbestämmelser för Hedbodarna

Älvdalens kommun
Dalarnas län

Sammanfattning av samrådet

Områdesbestämmelserna har varit på samråd i form av utställning under perioden 19 januari 2026 – 2 mars 2026 på kommunens kontor i Idre, biblioteken i Särna och Älvdalen samt kontaktcenter i Älvdalens kommunhus. Planhandlingarna har även varit tillgängliga på kommunens hemsida, www.alvdalen.se under samrådstiden. Berörda sakägare och myndigheter m.fl. har fått ett utskick med information om samrådet. Den 19 februari 2026 hölls ett samrådsmöte i form av öppet hus i kommunhusets foajé.

Under samrådstiden har sex skriftliga yttranden inkommit, varav två utan erinran. Ett yttrande inkom efter ordinarie samrådstid.

Lantmäteriet och Trafikverket har inga invändningar mot planförslaget.

Älvdalens Besparingsskog och Månsta skifteslags samfällighetsförening anser att bestämmelsen om hyggesfritt skogsbruk är en stor inskränkning i den enskildes rätt att bruka sin skog.

Dalarnas museum efterfrågar en beskrivning av värdebärare i planbeskrivningen. Dalarnas museum påpekar även att områdesbestämmelserna inte ska vara alltför restriktiva och att det måste finnas ett framtidsperspektiv som beaktar användning av fäboden ifall fäboddriften upphör.

Länsstyrelsen Dalarnas synpunkter berör huvudsakligen planområdets avgränsning och planbestämmelser.

Sammanfattning av ändringar i planförslaget

Ändringar från samrådet

- Planområdets avgränsning har justerats något och planbeskrivningen har kompletterats med motivering om varför den specifika avgränsningen är gjord.
- Egenskapsbestämmelserna på plankartan har förtydligats och reviderats. Avsnittet *Motiv till plankartans regleringar* i planbeskrivningen har uppdaterats för att stämma överens med de reviderade egenskapsbestämmelserna.

- Avsnittet *Nuläge, planförslag och konsekvenser – Bebyggelse* i planbeskrivningen har reviderats utifrån inkomna synpunkter.
- I planbeskrivningen har avsnittet *Riktlinjer för bebyggelse och landskap* reviderats.
- En text om att utökad lovplikt har lagts till.
- Mindre redaktionella ändringar i planbeskrivningen.

Sammanfattning av inkomna synpunkter från samrådet och kommunens kommentarer

Nedan sammanfattas inkomna synpunkter och kommunens bedömning. För att ge en god överblick av samrådsyttrandena och kommunens kommentarer är dessa sammanställda ämnesvis. Till samrådsredogörelsen bifogas Länsstyrelsen Dalarnas yttrande. Samtliga yttranden finns att ta del av i sin helhet hos Planavdelningen på Älvdalens kommun.

Planområdets avgränsning

Länsstyrelsen Dalarna är kritisk till hur planområdet är avgränsat. Planområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövård och menar att det är positivt med områdesbestämmelser som reglerar fäbodvallen med bebyggelse samt en del av utmarken. Däremot är planområdet betydligt mindre än riksintresseområdet och det finns en större kvadrat med avstyckade fastigheter som historiskt styckades av kopplat till fäboddriften. Det äldre fäbodsystemet kan även omfatta fäbodstigar, myrslätter, ristningar med mera. Planområdets avgränsning följer varken riksintressets avgränsning eller gällande fastighetsindelning. Länsstyrelsen anser att kommunen utförligt behöver motivera varför just denna avgränsning valts och hur riksintressets geografiska avgränsning förhåller sig till planområdet.

Månsta Skifteslags Samfällighetsförening anser att planområdet är för stort och att den naturliga avgränsningen bör vara gärdesgården.

Älvdalens kommuns kommentarer

Kommunen har övervägt en avgränsning som omfattar hela riksintresseområdet. Kommunens bedömning är att en sådan avgränsning i nuläget inte är tillräckligt motiverad utifrån områdesbestämmelsernas konkreta regleringsinnehåll och bedöms innebära en oproportionerligt stor påverkan på pågående markanvändning, särskilt skogsbruket. Planområdets avgränsning är en avvägning där kommunen bedömer att fäbodmiljöns kärnvärden ges ett tydligt skydd, samtidigt som intrånget i skogsbruket begränsas. Avgränsningen är en kompromiss utifrån berörda synpunkter, med målet att uppnå en rimlig balans mellan bevarandeintresset och enskilda intressen.

Kommunen instämmer i att gärdesgården är en viktig kulturhistorisk struktur. Samtidigt har planområdets gränsdragning behövt ta hänsyn till helheten kring fäbodvallen, inklusive vissa ytor i anslutning till vallen där åtgärder kan påverka

fäbodmiljöns karaktär. Därför sammanfaller inte avgränsningen med gärdesgårdens sträckning.

Skogsbruk

Länsstyrelsen Dalarna är positiv till att skogen närmast fäbodvallen regleras med hyggesfritt skogsbruk och att markberedning inte får ske. Länsstyrelsen menar dock att bestämmelsen med fördel kan omfatta ett större område av det historiska fäbodsystemet.

Skogsstyrelsen ser positivt på att närliggande skog regleras.

Dalarnas museum ser mycket positivt på att skogen runt fäbodvallen regleras med hyggesfritt skogsbruk, eftersom det är ett brukande som stärker kulturmiljön.

Älvdalens Besparingsskog anser att skogsbruket redan är reglerat genom skogsvårdslagen och miljöbalken. De ifrågasätter behovet av reglering gällande hur skogsbruket bedrivs och menar att kommunen ska avstå från att reglera bruksningsmetod. Det är även oklart var bestämmelsen gäller och vad den betyder. Vidare menar Älvdalens Besparingsskog att kravet på hyggesfria bruksningsmetoder riskerar att bli kontraproduktivt, eftersom hyggesfritt kan innebära att skogen hålls tätare, medan historiskt har landskapet runt fäbodvallen varit öppet. Därtill kan förbudet mot trakthyggesbruk innebära ökade kostnader och/eller minskad avkastning för markägarna. De tycker även att kommunen gör en otillräcklig bedömning gällande ekonomisk påverkan på enskilda markägare och vill gärna se en utredning och extern värdering.

Månsta Skifteslags Samfällighetsförening betonar att fäbodbruk historiskt alltid använt kringliggande skog för fäbodens behov och att området traditionellt varit fritt från skog. De tar starkt avstånd från att planen reglerar hyggesfria skogsbruksmetoder samt hänvisar till att skogsvårdslagen redan reglerar hänsyn kring fäbodar och att det borde räcka. Inskränkningen i den enskildes rätt att bruka skogen på konventionellt sätt anses inte vara marginell, eftersom regleringen hyggesfritt skogsbruk berör en stor del av föreningens område och de redan har mycket hänsynskrävande mark. Man ser även att vindfällen och döda träd som står kvar kan innebära säkerhetsrisker för såväl djur som människor. Vidare anser Månsta Skifteslags Samfällighetsförening att markberedning inte är något problem för betande djurs framkomlighet, då det är tillfälligt och marken återhämtar sig efter något år.

Älvdalens kommuns kommentarer

Kommunen noterar att skogsbruk redan regleras genom skogsvårdslagstiftningen och att en bestämmelse om hyggesfria bruksningsmetoder kan uppfattas som ett oproportionerligt intrång i pågående markanvändning. Kommunen noterar även synpunkter om att fäbodmiljön historiskt präglats av ett mer öppet landskap och att krav på hyggesfritt skulle kunna leda till en tätare skog.

Kommunens bedömning är att skogen i anslutning till fäbodvallen är en central del av fäbodmiljöns kulturhistoriska helhetsverkan. Det är inte enbart byggnaderna och vallen som bär värdena, utan även mötet mellan bebyggelse, vall och närliggande utmark. Om skogsbruksåtgärder i direkt anslutning till vallen genomförs på ett sätt som innebär stora visuella och rumsliga förändringar riskerar upplevelsen av platsen som kulturhistorisk miljö att försvagas. Regleringen syftar därför till att säkerställa att fäbodmiljön i fortsättningen kan upplevas som en sammanhållen historisk plats. Bestämmelsen innebär inte att skogsbruk är förbjudet inom området. Skogsbruk kan bedrivas, men ska ske med varsamhet. Syftet är att styra hur skogsbruk bedrivs i den mest känsliga zonen närmast fäbodvallen, inte att förhindra brukande.

Kommunen instämmer i att planbestämmelser ska vara tydlig. Kommunen avser därför förtydliga att det är plankartans avgränsning som anger var bestämmelsen gäller.

Kommunen är medveten om att krav på hyggesfria metoder kan påverka ekonomi och planering i viss utsträckning. Kommunens bedömning är att den potentiella minskningen i avkastning (givet områdets begränsade storlek och markförhållanden) är begränsad i relation till markägarnas samlade innehav och det allmänna intresset av att bevara fäbodmiljöns helhetsupplevelse.

Kommunen noterar synpunkter om att markberedning kan ge endast tillfälliga effekter samt att risker kan uppstå om skogen lämnas utan åtgärder. Kommunens utgångspunkt är att den valda regleringen ska bidra till att begränsa de åtgärder som riskerar att ge störst negativ påverkan på fäbodmiljöns karaktär i direkt anslutning till vallen. Skötsel och skogsbruksåtgärder kan fortsatt genomföras, men med metoder som tar större hänsyn till kulturmiljön.

Planbestämmelser

Länsstyrelsen Dalarna menar att bestämmelserna behöver ses över så att riksintresset tillgodoses i tillräcklig grad. De vill att en användningsbestämmelse införs så att det blir tydligt att området inte är avsett för annan användning eller bebyggelse. Kommunen behöver göra en översyn av samtliga k- och q-bestämmelser då dessa är otydliga och oförutsägbara. Kommunen behöver även se över vilka frågor som kan regleras som varsamhet (k) respektive skydd av kulturvärden (q). Länsstyrelsen Dalarna föreslår dessutom att rivningsförbud (r) bör införas för samtliga byggnader, i stället för en otydlig skrivning om rivningslov samt att bestämmelsen ändrad lovplikt (a₁) ses över. Kommunen bör även komplettera planbeskrivningen med en beskrivning av att det, utöver vad områdesbestämmelserna uttryckligen reglerar, gäller utökad lovplikt på grund av att området är ett så kallat 8:13-område.

Älvdalens kommuns kommentarer

Egenskapsbestämmelserna revideras i linje med synpunkterna. Kommunen noterar att Länsstyrelsen rekommenderar att en användningsbestämmelse införs för att

tydliggöra att området inte är avsett för någon annan användning. Kommunen menar dock att detta kan försvåra nyttjande av fäboden i framtiden i ett scenario där fäbodriften upphört och avser därför inte införa någon användningsbestämmelse. Planbeskrivningen kompletteras med en text om att utökad lovplikt gäller.

Byggnadsvård och nybyggnation

Dalarnas museum ser mycket positivt på att fäboden skyddas. Planbeskrivningen bör kompletteras med en redovisning av vilka "gemensamma värdebärare som ger byggnaderna sin karaktär". För fäbodens upplevelse- och pedagogiska värden är det viktigt att mångfalden av olika trätak fortsatt representeras, där material och hantverksmetoder är avgörande för trätakens autenticitet. Traditionellt utförda trätak med hög material- och hantverksmässig kvalitet bör prioriteras i fäbodmiljöns kärnområde. Plåttak skulle kunna användas på byggnader som ett mindre framträdande läge samt på modernare byggnader. I vård- och underhållsplanen från 2015 fanns det ett större fokus på taklandskapet, medan idag fäster museet större vikt vid långsiktigt bevarande av äldre timmerstommar. *Dalarnas museum* påpekar att formuleringar som "ny bebyggelse hör inte hemma här" kan vara för absoluta. Nybyggnation bör vara möjligt under förutsättning att det provas restriktivt och anpassas till den befintliga miljön, med höga krav på placering och utformning. Museet föreslår att nybyggnation möjligen skulle kunna tillåtas vid den södra utkanten av planområdet.

Älvdalens Besparingsskog anmärker att det finns motstridiga skrivningar i planbeskrivningen, där det å ena sidan står att ny bebyggelse inte ska tillkomma, å andra sidan kan kompletterande byggnader tillåtas för djurhållning och livsmedelsproduktion. En alltför restriktiv hållning till nybyggnation kan kollidera med moderna krav på exempelvis djurhållning, hygien och arbetsmiljö och därmed hämma fortsatt brukande av fäboden.

Älvdalens kommuns kommentarer

Kommunen håller med om att formuleringar som "ny bebyggelse hör inte hemma här" kan vara för absoluta. Planbeskrivningen justeras så att nybyggnation kan provas om den utformas och placeras med mycket stor varsamhet och anpassning till befintlig miljö. Museets synpunkt om att nybyggnation i så fall kan vara mer lämplig i planområdets södra del tas med i den fortsatta avvägningen. Planbeskrivningen kompletteras även med en tydligare redovisning av gemensamma värdebärare som ger miljön dess karaktär.

Kommunen instämmer i *Älvdalens Besparingsskogs* synpunkt att områdesbestämmelserna inte ska försvåra fortsatt brukande eller framtida verksamheter. Bestämmelsernas syfte är att säkra fäbodmiljöns kulturhistoriska värden, men de ska inte utgöra ett onödigt hinder om fäbodriften upphör och annan verksamhet kan bli aktuell.

Framtida användningar av fäboden

Dalarnas museum menar att det måste finnas ett framtidsperspektiv. Det kan uppstå framtida verksamheter utan aktivt fäbodbruk som ändå kan vara förenliga med, eller till och med bidra till, bevarandet och tillgängliggörandet av kulturmiljön. Därför bör områdesbestämmelserna formuleras så att framtida användningar utan fäboddrift blir förenliga.

Älvdalens Besparingsskog påtalar att ifall reglering av fäboden blir för restriktiv kan aktivt brukande hindras och på sikt avvecklas, som i längden motverkar syftet med områdesbestämmelserna.

Älvdalens kommuns kommentarer

Kommunen delar Dalarnas museums och Älvdalens Besparingsskogs uppfattning att områdesbestämmelserna behöver ha ett tydligt framtidsperspektiv. Skyddet ska utformas så att kulturmiljön kan bevaras och utvecklas även om fäbodriften förändras eller upphör, och så att verksamheter som är förenliga med kulturmiljön – och som kan bidra till bevarande och tillgängliggörande – kan prövas.

Övrigt

Länsstyrelsen Dalarna vill påminna om att eventuella åtgärder inom planområdet kan kräva dispens från strandskyddet ifall ett vattendrag är bredare än två meter, enligt de nya reglerna som infördes 1 juli 2025.

Älvdalens kommuns kommentarer

Synpunkterna noteras.

Samrådsredogörelsen utförd av

Julia Lindström
Planarkitekt
Älvdalens kommun